

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Jordfordelingsplanlægningens indhold

Sørensen, Esben Munk

Published in:
Landinspektøren

Publication date:
1987

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Sørensen, E. M. (1987). Jordfordelingsplanlægningens indhold. *Landinspektøren*, 33(10), 518-529. [4].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- ? Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- ? You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- ? You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Jordfordelingsplanlægningens indhold

Af *Esben Munk Sørensen*, landinspektør, lektor ved Institut for samfundsudvikling og planlægning, AUC.

1. Indledning

Forhandlingerne i en jordfordelingssag er i faglige kredse ofte blevet betegnet som det »muliges kunst«. Hermed sigtes til, at det i lighed med politik er noget, der er særdeles udfordrende, engagerende og komplekst og tilmed i en grad, der vanskeligt lader sig beskrive. Netop dette forhold har gjort jordfordelingsplanlægning til et anderledes landinspektørarbejde.

Normalt landinspektørarbejde er traditionelt meget veldefineret enten i teknisk forstand eller via beskrivelse i retlige forskrifter. Jordfordelingsarbejdet er derimod en særdeles sammensat planlægningsopgave, der i særlig grad er karakteristisk ved, at resultatet på forhånd ikke kendes. Dette bestemmes ofte af ikke forudsigelige variationer og enkeltheder i den løbende forhandlingsproces.

Jordfordelingsplanlægning i praksis har også været en planlægningsmetode til under givne omstændigheder at inddrage andre planlægningsproblemer i forhandlingerne med lodsejerne end blot den snævre arronderingsforbedring. Inddragelse af jordfordeling ved vej anlæg, byudviklingsspørgsmål mv. er eksempler på kreativ problemløsning, som har sammenhæng med planlæggernes indsats. Disse har kunnet se effekterne på den lokale landbrugsstruktur af »indgrebene udefra« og forsøgt at udnytte disse positivt til ikke blot at reparere på skaden, men også forbedre landbrugsstrukturen. I væsentlig om-

fang har planlæggerne af sig selv inddraget bearbejdningen af disse forhold i det decentrale planlægningsarbejde og dermed skabt varige demarkationslinier mellem landbrugene og andre arealinteresser.

Disse to forhold har været inspirationskilden og udgangspunktet for et nu afsluttet forskningsprojekt ved Institut for samfundsudvikling og planlægning på Aalborg Universitetscenter. Projektet blev gennemført i perioden 1985-87 med støtte fra Statens Jordbrugs- og Veterinærvidenskabelige forskningsråd.

Formålet har været at indkredse og beskrive erfaringerne med gennemførelse af jordfordelingssager med henblik på en mere udbredt anvendelse af disse i de fremtidige struktur- og miljøtilpasningsopgaver, som landbrugserhvervet i disse år står overfor. Metoden i projektet har været en undersøgelse af 156 jordfordelingssager i perioden 79-85 på grundlag af en række forskellige dataindsamlinger. Der har været tale om indsamling af nøgledata i Landbrugsministeriet, spørgeskemaer til planlæggerne i de enkelte jordfordelingssager og interview af udvalgte planlæggere.

Jordfordelingsplanlægning har traditionelt været opfattet som en snæver centralstatslig støtteordning til arronderingsforbedring i landbrugserhvervet. Men væsentlige elementer i den lokale og decentrale organisering af forhandlingsprocessen og i dennes indhold pe-

ger på jordfordelingsplanlægningens potentialer overfor løsningen af en række lokale landbrugsstrukturelle problemer i fremtiden. Resultaterne af forskningsprojektet peger på, at disse muligheder bør udnyttes i den fremtidige åben-landforvaltning og dermed tildele jordfordelingsarbejdet en central placering ved realisering af forskellige åbentland-initiativer. Dette sidste perspektiv er særlig beskrevet i en artikel sidst i dette temahæfte. I denne artikel vil derimod blive fokuseret på nogle enkelte af de undersøgte elementer i den lokale organisation af og indhold i jordfordelingsarbejdet. For en uddybende redegørelse henvises til afrapporteringen fra projektet: »Lokal landbrugsplanlægning« (280 s.), der er udgivet på Aalborg Universitetsforlag, 1987.

2. Sagernes indledning

Initiativtagerne til at rejse jordfordelingssagerne er formelt lodsejerne, hvor det fordres, at der er mindst 10 lods-

ejere, der skriver under på en anmodning til Landbrugsministeriet. For nærmere at klarlægge, hvilke forhold der har spillet ind på sagerne ud over de rent landbrugsstrukturelle, er det undersøgt hvilke begivenheder, der udløste sagerne rejsning og hvilke personer, der har taget initiativ til sagerne rejsning.

Som det fremgår af nedenstående figur, er langt den overvejende del af jordfordelingssagerne – 70% – rejst på initiativ af en kreds af lodsejere eller via et landinspektørfirmas opsøgende arbejde.

I øvrigt viste andre undersøgelser i projektet, at i alt 73% af det samlede jordfordelingsarbejde blev formidlet via landinspektørfirmaer. Andre initiativtagere kan være landbrugets konsulenttjeneste, jordbrugskommissionen eller anden offentlig myndighed.

Den udløsende begivenhed for jordfordelingssagen er langt overvejende, at

Initiativtagere til sagen / Indledende begivenheder	Jordfordeling i nabolag	Offentlige interesser i området	Kulturtekniske arbejder	Salg af jord fra en el. flere ejend.	Jordfond afhænder areal	Anden off. myndighed afh. areal	Anden begivenhed	I alt	%
En kreds af lodsejere	25	1	6	22	11	1	14	53	45
Firma via opsøgende arbejde	6	2	1	18	0	3	7	29	25
Firma via enkeltsag efter LL	0	0	0	3	0	0	0	3	3
Landbrugets konsulenttjeneste	1	2	0	7	0	1	2	10	9
Jordbrugskommission	0	2	1	4	0	2	2	7	6
Anden off. myndighed	4	0	2	3	2	4	26	15	12
I alt	36	7	10	57	13	11	51	117	100
%	31	6	9	48	11	9	43		

Initiativtagere til de jordfordelingssager i perioden 79-84, fordelt efter begivenheder, der har udløst sagen (angivet i absolutte værdier). (N = 117)

der er mulighed for bortsalg af jord fra en eller flere landbrugsejendomme, hvilket er tilfældet i 48 procent af de undersøgte sager. I 31 procent af sagerne har det været en jordfordeling i nabolaget, der har været den udløsende begivenhed. Herudover spiller afhændelse af arealer fra henholdsvis Jordfond og anden offentlig myndighed en betydelig rolle og er tilfældet i i alt 20 procent af de undersøgte jordfordelingssager.

Disse forhold omkring sagernes indledning peger på 2 forhold.

For det første er det af betydning for gennemførelsen af jordfordelingssager, at der er viden om salg af jord, der kan indgå i en eventuel jordpulje. Dette er i overvejende grad formidlet via salg af jord fra en eller flere ejendomme og i mindre grad fra afhændelse af offentligt ejede arealer.

For det andet at landinspektørfirmaerne i det gamle land og Jordbrugsdirektoratet/Tønder i Sønderjylland udøver en arronderingskonsulentvirksomhed, hvor disse i kraft af aktuel viden om jordpuljers eventuelle størrelse og karakter kan formidle jordfordelingssager rejst. I »det gamle land« skyldes denne viden landinspektørernes placering ved administrationen af landbrugslovens forskellige bestemmelser, der i væsentlig grad har landbrugsejendommen som reguleringsobjekt, og som på grund af sammenhængen med udstykningsloven kun kan administreres af praktiserende landinspektører.

3. Forundersøgelser

Der finder i praksis tre former for un-

dersøgelservirksomhed sted hos de lokale planlæggere, som alle bygger på en indsigt i lokale landbrugsområders særlige problemer. Denne indsigt betyder, at der via sagsbehandlingen opnås kendskab til forandringer i arronderingsbilledet på ejendomsniveau og de lokale landbrugsstrukturelle forandringsprocesser, der betinger disse ændringer.

Lokal kendskab er i vid udstrækning en form for »forundersøgelse« i et lokalt arbejdende landinspektørfirma med tradition for at beskæftige sig med udstykning og sammenlægning af landbrugsejendomme. Der er i landinspektørfirmaer samlet viden om disse forhold i kraft af mangeårigt virke i lokalområdet. Der er dog store regionale/lokale forskelle på, i hvilken grad dette lokalkendskab er ajourført. I nogle områder har landinspektørfirmaerne en indbyrdes territorial opdeling i geografiske områder, mens der i andre dele af landet er et konkurrenceforhold mellem de praktiserende landinspektørfirmaer om den mængde af »private kunder« og dermed opgaver, der ligger i landbrugssagerne.

Med udgangspunkt i dette lokalkendskab er det muligt at vurdere, hvorvidt der evt. kan rejses en jordfordelingssag, når den praktiserende landinspektør præsenteres for ønsket om en sådan eller i forbindelse med en almindelig landbrugssag.

Lokal kortlægning i lokalområder har været anvendt som forundersøgelsesmetode i enkelte landinspektørfirmaer. I kraft af lokalkendskabet eller eventuelt mødet med særlige strukturproblemer, som fx vanskeligheder med at

overholde landbrugslovens afstandsbestemmelser ved omlægninger af jorder mellem landbrugsejendomme, har der været gennemført detaljerede forundersøgelser i lokalområder. En sådan forundersøgelse indebærer manuel kortlægning af ejendomsforholdene på basis af ejendomsstrukturen, hvor der til hver ejendom hører en farvekode. Det kan eksempelvis være på GIs 4 cm-kort eller direkte på matrikelkortkopier. Med udgangspunkt i sådanne forundersøgelser kan planlæggeren/landinspektøren vurdere, hvorvidt et landbrugsområde er et potentielt jordfordelingsområde eller ikke.

Regional kortlægning af aktuelle og potentielle jordfordelingsområder har kun fundet sted i Sønderjyllands amtskommune. Dette særlige temakort (se illustration til artiklen »Om jordfordeling i Sønderjylland« af Aksel Agger Sørensen og Åvang Jensen side 545 i dette temanummer) blev udarbejdet første gang i 84 og revideres årligt. Hensigten med kortet er at orientere omgivelserne om igangværende og fremtidigt jordfordelingsarbejde.

Omgivelserne er bl.a. landbrugsorganisationerne og konsulenttjenesten, der opfordres til at være opmærksomme på, om der i jordfordelingsområderne er landmænd, som vil sælge, eller om der er særligt strategisk beliggende ejendomme, der med fordel kan erhverves via pålæg af forkøbsret med hjemmel i »udlånsloven«.

Men omgivelserne er også offentlige myndigheder, der således får lejlighed til tidligt at udmelde deres eventuelle interesser i eventuelt jordkøb eller andre forhold i de aktuelle eller potentielle jordfordelingsområder. Denne invi-

tation til samarbejde indebærer, at jordfordelingsplanlæggeren i så høj grad som muligt kan indarbejde særlige miljøhensyn og lignende i jordfordelings-sagen.

4. Jordfordelingsområdernes karakteristika

Som et indledende element til karakteristikken af et potentielt jordfordelingsområde er det væsentligt at fastslå, at der i teoretisk forstand kan foretages en adskillelse af jordomlægningerne i 2 elementer.

Det ene er *arronderingsforbedringen*. Den indebærer i sin rene form, at de deltagende ejendomme alene får deres jordtilliggende til at ligge bedre i forhold til samlet drift. Dette betyder en reduktion af transportafstanden mellem markfelt og driftsbygninger og en formindskelse af arbejdstidsforbruget pr. arealenhed ved markarbejdet i kraft af en forbedret og større markform samt reduceret lodantal. De deltagende ejendomme ændrer ikke ved størrelsen af deres individuelle jordtilliggende, ligesom der ikke ændres væsentligt ved deres indbyrdes størrelsesfordeling.

Det andet element er *strukturtilpasningen*. Her drejer jordomlægningerne sig alene om at formidle en nettotilgang af jordtilliggende til ejendomme, der drives som heltidslandbrug, hvor disse i kraft af såvel generelle landbrugspolitiske udviklingstræk som særlige lokale forhold har behov for tillægsjord på ejendomsniveau. I teoretisk forstand indebærer en strukturtilpasning ikke nødvendigvis en forbedring af arronderingen og kan tilmed resultere i det modsatte målt som antal lodder pr. ejendom.

Det er varianter af disse to elementer, arronderingsforbedring og strukturtilpasning, der er centrale ved vurderingen af det objektive jordfordelingsbehov i et lokalt landbrugsområde.

Nedenstående figur opregner forskellige kategorier af objektive behov, der karakteriserer et landbrugsområde som et potentielt jordfordelingsområde. Figuren opererer med en hovedopdeling i klassiske behov for arronderingsforbedring, aktuelle behov for strukturtilpasning og endelig spørgsmålet om tilgængelige jordpuljearealer.

jende planteavlsbedrifter. Det mest markante resultat er dog at 64% – op imod to trediedele af sagerne er foregået i områder, der karakteriseres af en blanding af rene planteavlsbedrifter og bedrifter med animalsk produktion. Dette vil sige, at landbrugsproduktionen i jordfordelingsområderne overvejende karakteriseres af en lokal flerstrengt landbrugsproduktion med såvel vegetabilsk som animalsk produktion.

Når dertil lægges at ca. 24% af sagerne er foregået i områder, der er karakteriseret af overvejende malkekvægsbe-

<p>Klassiske behov for arronderingsforbedring</p> <ul style="list-style-type: none">• oprindelig udskiftning dårligt gennemført• mange sammenlægninger af landbrugsejendomme i foregående årtier• gennemskærende strækningsanlæg uden genopretning af arronderingsstrukturen.	<p>kan iagttages ved højt lodantal pr. ejendom</p>
<p>Aktuelle behov for strukturtilpasning</p> <ul style="list-style-type: none">• høj grad af lokale delforpagtninger• ejendomme med gylleproblemer• høj gennemsnitsalder for landmænd (generationsskiftebehov)• generel strukturudvikling med øget mekanisering og effektivitetskrav• lokal marginalisering af visse arealtyper.	
<p>Umiddelbart tilgængelig jordpulje</p> <ul style="list-style-type: none">• offentligt ejede arealer til strukturforbedringsformål• vilkår om afhængelse af restarealer.	

Forskellige kategorier af objektive behov, der kan karakterisere et lokalt landbrugsområde som et potentielt jordfordelingsområde.

5. Landbrugsproduktionen i jordfordelingsområderne

Karakteristisk for de områder, hvor der har været gennemført jordfordelingssager i perioden 1979-84, er, at det har været landbrugsområder med en dominerende animalsk produktion.

Kun i 4 procent af sagerne – og disse har været relativt små sager – har den dominerende landbrugsproduktion i jordfordelingsområdet været overve-

drifter og ca. 6% af overvejende svineavlsbedrifter, er der tale om, at i alt 91% af samtlige jordfordelingssager i perioden 79-84 er gennemført i landbrugsområder med en væsentlig animalsk produktion.

6. Registrering af lodsejerønsker

Ved vurderingen af hvorvidt et landbrugsområde er jordfordelingspotenti-

elt, blev der lagt vægt på en række objektive karakteristika ved den lokale landbrugsstruktur. Denne bevidste destinktion mellem objektive behov og bedømmelsen af hvorvidt, der kan gennemføres en jordfordelingssag i området, skyldes, at denne sidste fordrer indsamling af yderligere oplysninger fra lokalområdet. Bedømmelsen af de objektive behov hviler alene på analyse af *statiske ejendomsdata*, hvilket vil sige ejendomsstørrelser og arrondering, forpagtningsforhold, vurderingsoplysninger, jordbrugskvalitet og adgangsforhold mv.

I forbindelse med ønskerunden til lodsejerne sker der et skift i planlæggerens viden om området, idet han herved får indblik i dynamikken i den lokale landbrugsstruktur. Lodsejernes tilkendegivelser om, hvorvidt de vil købe, sælge eller bytte jord, afspejler i sin enkelthed

et ekstrakt af lodsejerens fremtidsplaner. På baggrund af disse oplysninger er det nu muligt for planlæggeren at vurdere »*efterspørgslen efter tillægsjord*« i lokalområdet og eventuelle variationer i dette inden for området. Med indsamlingen af disse lodsejerønsker, skabes det egentlige grundlag for planlægningsprocessen, der udgøres af »*dynamiske data*« om den lokale landbrugsstruktur. Disse dynamiske data giver et billede af balancen mellem jordkøbere og jordsælgere i området og hvilke problemer, det er muligt at bearbejde i jordfordelingssagen.

Balancen mellem jordkøbere og jordsælgere kan variere inden for de enkelte dele af et landbrugsområde og resultere i en overefterspørgsel efter tillægsjord i et område og underefterspørgsel i et andet delområde. I en sådan situation vil den efterfølgende planlægningsproces være sværere, end hvis – alt andet

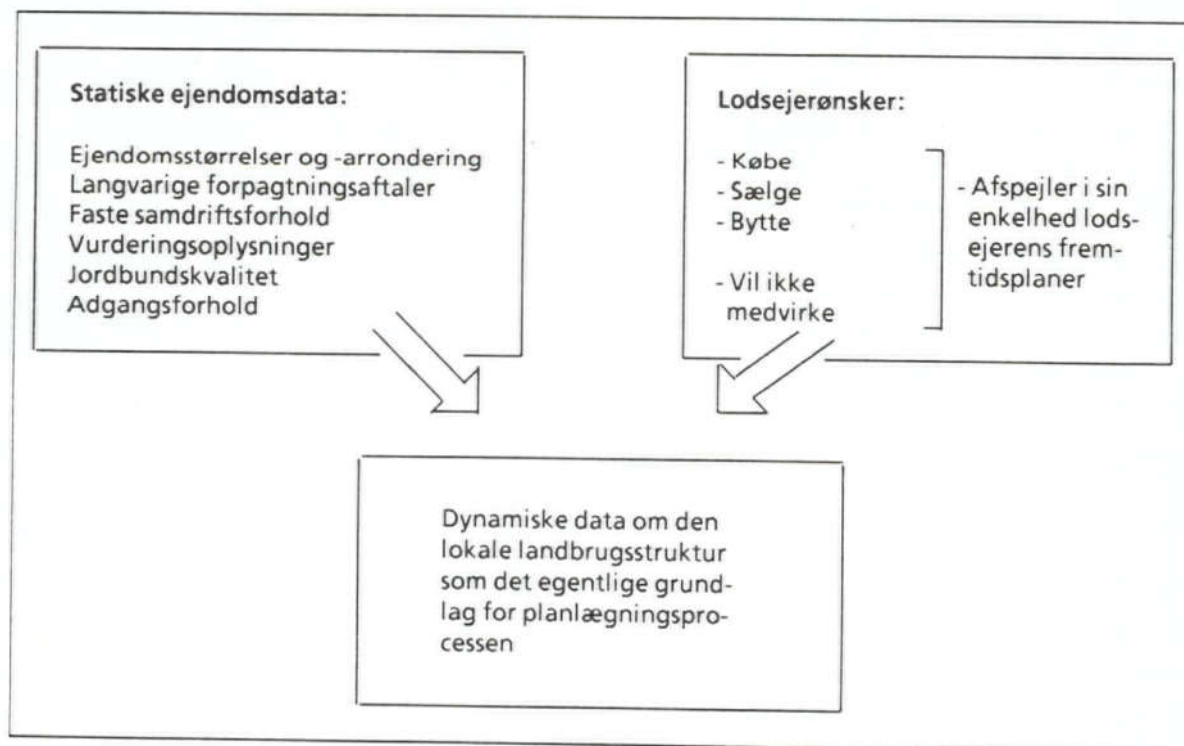

Illustration af indsamlingsproces for dynamiske data om den lokale landbrugsstruktur.

lige – købere og sælgere er jævnt fordelt over hele området.

7. Deltagerantal og -procent

Deltagerantallet i jordfordelingssagerne har et markant gennemsnit på 48 for sagerne i perioden. Det laveste antal har været 7 og det højeste 181. Den overvejende del af sagerne i alt 71% har et deltagerantal fra 20 til 79 lodsejere. Dette karakteristika er begrundet i, at jordfordelingsplanlægningen som regel kun udføres af en planlægger og almindeligvis i tæt samarbejde med lodsejerudvalget. Denne særlige forhandlingsform gør, at der er en øvre grænse for hvor mange lodsejere og landbrugsejendommers forhold, der kan overskues i den enkelte sag. Hvis denne øvre grænse – som i øvrigt varierer fra planlægger til planlægger – skulle overskrides, ville det betyde øgede administrative krav til planlægningen og dermed potentiel bureaukratisering.

Deltagelsesprocenten i jordfordelingssager er ikke 100%. Det blev konstateret, at i 24 procent af de gennemførte sager var den over 80%. I 33 procent af sagerne var deltagelsesprocenten mellem 60 og 80%. Og i 28 procent af sagerne var deltagelsesprocenten fra 40 til 60%. Deltagelsesprocenten havde aldrig været under 20 procent i forhold til antallet af lodsejere, der havde fået tilbuddet.

Tvangsreglerne har ikke været anvendt i undersøgelsesperioden fra 1979-84. Enkelte planlæggere havde dog været medvirkende til at anvende disse tidligere i få sager. Det havde dog kun været

med lodsejerudvalgets fulde anbefaling og over for areal- og vurderingsmæssigt beskedne arealer.

8. Jordomlæggerne i sagerne

Plan 2 i en jordfordelingssag består samlet af en række overførsler af arealer fra nogle ejendomme til andre. Der er tale om, at arealer afstås fra nogle ejendomme og modtages af andre. En nærmere analyse af jordomlæggernes bestanddele kan derfor omfatte en bestemmelse af omfanget af »byttejorden« og »jordpuljen«, der tilsammen udgør de omlagte arealer i sagen. Jordpuljen kan desuden beregningsmæssigt opgøres til summen af for det første arealer, der er frastykket ejendomme, som samtidigt nedlægges, og for det andet offentligt afhændede arealer til strukturtilpasningsformål.

Som det fremgår af skemaet, er det karakteristisk, at byttejorden i alle landets jordfordelingsaktive amter kun varierer fra 52 til 68 procent. Der er tale om relativt beskedne afvigelser fra gennemsnittet på 60 procent. Jordpuljen derimod varierer væsentligt i sin sammensætning i de enkelte amter. I Sønderjylland udgør offentligt formidlede arealer 15% af samtlige omlagte arealer, mens nedlægningsjorden kun udgør 25%. Når der ses bort fra Ribe, hvor en enkelt jordfordelingssag forvrider billedet væsentligt, er situationen i resten af landet derimod, at nedlægningsjord udgør fra 30-40% af de omlagte arealer. Disse tal peger altså på, at mens jordpuljen i det gamle land i langt overvejende grad består af jord, der frastykkes samtidigt nedlagte ejendom-

	NJ	AA	VI	RK	RB	SJ	Andre	I alt
Nedlægningsjord, ha	3730	797	835	249	1810	1252	60	8733
Offentlig formidlet jordpulje, ha	204	48	57	10	376	734	49	1478
Byttejord, ha	6691	1155	1443	559	2400	3029	135	15412
Omlagt ha i alt	10625	2000	2335	818	4586	5015	244	25623
Relativ fordeling, %	42	8	9	3	18	20	1	100
Nedlægningsjord, %	35	40	36	30	39	25	25	34
Offentlig formidlet jordpulje, %	2	2	2	1	8	15	20	6
Byttejord	63	58	62	68	52	60	55	60

De samlede jordomlægnings bestanddele fordelt på amter for jordfordelingssager gennemført i perioden 1979-84.

me, spiller Den statslige Jordfond i Sønderjylland en betydelig rolle ved skabelsen af jordpuljen.

Som en uddybende bemærkning til skemaet skal det fremhæves, at af samtlige omlagte ha. i perioden 1979-84 foregik de 42% i Nordjyllands amt alene og ligeledes knap 40% i Ringkøbing og Sønderjyllands amter.

Nedlægningsjorden er fremkommet ved nedlæggelse af landbrugsejendomme, der efter frasalg af landbrugsjorden har fået landbrugspligten ophævet. Krydstabuleringen øverst på side 526 mellem årstal for nedlagte landbrugsejendomme fordelt på ejendomsstørrelse forud for nedlægningen viser generelt, at der er tale om en stigning i det samlede antal af nedlagte landbrugsejendomme i jordfordelingssager gennem perioden.

9. Strukturtilpasningen i sagerne

Resultatet af jordomlægningerne i jordfordelingssagen er en række forskellige

former for strukturtilpasning, der kan variere fra område til område. Planlægningens karakteristisk af denne i de enkelte sager fremgår af omstående skema. Disse blev bedt om at karakterisere hvilke elementer, der indgik i den samlede strukturtilpasning i den enkelte jordfordelingssag (N=118).

Udflytning af landbrugsbedrifter til en anden eller en ny landbrugsejendom er et af de traditionelle elementer i jordfordelingsinstituttets historie. Udflytning er imidlertid ikke længere nogen væsentlig del af det aktuelle jordfordelingsarbejde, da det kun er forekommet i 2 procent af sagerne. Begge disse sager foregik i Sønderjyllands amt.

Samling af marginaliserede lodder til *mere sammenhængende græsningsarealer* er et væsentligt element i den strukturtilpasning, der har fundet sted i de gennemførte jordfordelingssager. Det forekommer i gennemsnit i over halvdelen af de undersøgte jordfordelings-

Årstal/ha	0-4.9	5-9.9	10-14.9	15-24.4	25-	I alt
1979	3	5	2	1	0	11
1980	8	9	15	13	5	50
1981	11	21	9	10	4	55
1982	13	34	34	30	12	123
1983	30	46	29	20	10	135
1984	27	66	80	58	32	263
I alt	92	181	169	132	63	637

Antal nedlagte landbrugsejendomme i jordfordelingsager fra 1979-84 fordelt på størrelseskategorier

Udflytning af landbrugsbedrift	2%
Samling af lodder til mere sammenhængende græsningslodder	52%
Samling af marginale lodder til mere sammenhængende agermark	43%
Øgning af jordtilliggende mhp. forøgelse af grovfoderprod.	65%
Øgning af jordtilliggende mhp. tilpasning til gylleproduktion	44%
Øgning af jordtilliggende mhp. tilpasning til maskininvesteringer	43%
Anden strukturtilpasning	28%

Jordfordelingsplanlæggernes karakteristik af elementer i jordfordelingsagerne strukturtilpasning for 1979-84.

sager. En undersøgelse af elementet fordelt på amtskommuner pegede på, at fænomenet er mere udbredt i de nord- og vestjyske amter end i de sønderjyske amter.

Sammenlægning af marginaliserede

lodder til *mere sammenhængende agermark* forekommer i gennemsnit i knap halvdelen eller 43% af sagerne. Disse resultater peger på, at jordfordelingsarbejdet i praksis er en bearbejdning af marginaljordsproblemer, idet arealerne

gennem de planlagte ejerskifter bliver genstand for en mere intensiv – og dermed mindre marginal – anvendelse til enten græsningsformål eller agermark.

Strukturtilpasning i bredeste forstand gennem øgning af jordtilliggendet for de involverede landbrugsejendomme, der drives som heltidsbedrift, er et centralt element i jordfordelingsarbejdet generelt. De deltagende lodsejeres motiv kan imidlertid variere betydeligt afhængig af individuelle forhold eller særlige problemer i den lokale landbrugsstruktur.

Ønsket om at øge jordtilliggende med henblik på *forøgelse af arealet til egen grovfoderproduktion* er i følge planlæggerne indgået i 56 % af sagerne.

Tilpasning af jordtilliggendets størrelse til den aktuelle gylleproduktion er et strukturtilpasningselement, der optræder i 44 % af sagerne fra perioden 1979-84. Dette vil sige, at bestræbelserne på gennem jordsupplering at foretage en varig miljøforbedring på landbrugsejendomme er et væsentligt element i jordfordelingsarbejdet.

På samme måde er motivet om øgning af jordtilliggendet i forhold til *foretagne maskininvesteringer* indgået som element i jordfordelingssagernes strukturtilpasning i 37 % af sagerne.

I øvrigt var det i følge samme undersøgelse karakteristisk, at den enkelte jordfordelingssag i vidt omfang blev fulgt op af øvrige landbrugsstrukturelle forbedringer, som eksempelvis forbedring af nedslidte dræn (35 % af antal

oplyste sager), nydræning af vandlidende områder (53 % af antal oplyste sager) og fornyet kollektiv læplantning (59 % af antal oplyste sager).

10. Faktorer, der påvirker jordmobiliteten i et område

Det centrale begreb i planlægningsprocessen i jordfordelingssager er jordmobilitet. Herved adskiller jordfordelingssagerne sig fra de almindelige enkelt-sager i landbrugslovens administration, hvor der eksempelvis kun fokuseres på omlægning af et eller flere arealer mellem to ejendomme. Jordmobiliteten karakteriserer netop en situation, hvor omlægningerne af landbrugsjord inddrager en flerhed af landbrugsejendomme, og hvor en større bytteproces igangsættes.

Skabelsen af jordmobiliteten er derfor en vigtig forudsætning for at gennemføre jordfordelingssager. I tilstræbt lakonisk beskrivelse kan det hævdes, at særlig tre vigtige faktorer spiller ind på jordmobiliteten, og det kan sammenfattes under begreberne »Kendskab«, »Landbrugsstrukturelle forhold« og »Jordpulje«. Disse tre faktorer skal alle tre tilsammen virke positivt for skabelsen af jordmobilitet, hvis noget større jordfordelingsarbejde skal gennemføres. Det har dog vist sig, at det i nogle sager kan gennemføres, hvis blot to af faktorerne er til stede. Eksempelvis vil der kunne gennemføres jordfordelingssager uden en jordpulje, hvis der i forvejen er et godt kendskab til lokalområdet og særlige landbrugsstrukturelle forhold, der udløser behovet for arronderings- og strukturforbedring. Omvendt vil en jordfordelingssag også kunne gennemføres uden væsentligt kend-

Lokal planlægningskapacitet:

- forhandlingsvant praktiserende landinspektør
- sekretariatsbetjent jordbrugskommission
- udstationeret statsansat planlægger.

Velfungerende lodsejerudvalg:

- repræsentere forskellige kategorier af generelle landbrugsinteresser
- repræsentere forskellige typer af lodsejerinteresser.

Lodsejeres kendskab til fordele:

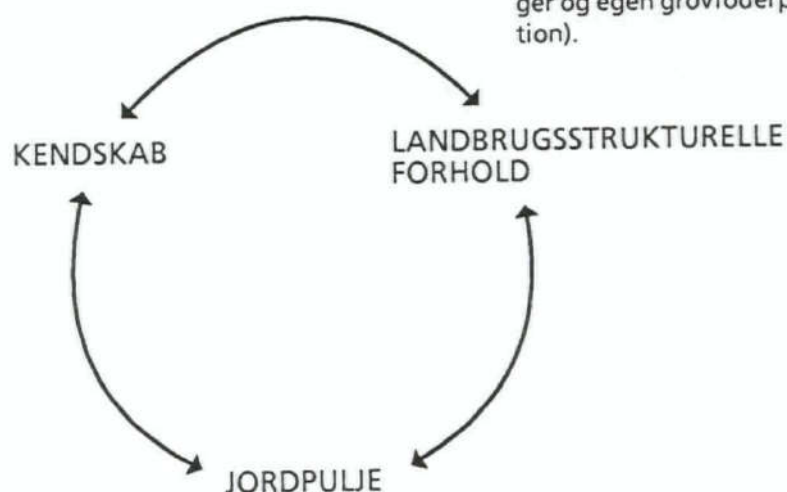
- kontant afregning ved afhændelse
- vederlagsfri deltagelse
- mulighed for forbedring af såvel heltids- som deltidsbedrift.

Lokal markedssituation:

- overefterspørgsel på suppleringsjord (modsat underefterspørgsel)
- købere (off. myndigheder, institutioner) til marginale jorder eller fredningsinteresseområder.

Vanskelig arronderingsstruktur:

- oprindelig dårlig udskiftning
- gennemskærende strækningsanlæg
- årtiers forudgående strukturudvikling
- harmoniproblemer (gødningshåndtering, maskininvesteringer og egen grovfoderproduktion).

Offentlig afhændelse af arealer:

- jordfondsarealer til strukturforbedring
- afhændelse af arealer i øvrigt (overflødiggjorte byudviklingsjorder o.l.).

Landbrugsstrukturelle jordpuljer (lokalt overskud af jord):

- nedtrapningsjord (ældre landmænd afhænder arealer)
- nedlægningsjord (udstyknings til bunds)
- afhændelse af marginale jorder (for nuværende ejer).

Oversigt over faktorer, der påvirker jordmobiliteten i et landbrugsområde.

skab i forvejen, hvis der blot er tilstrækkelig jord i jordpuljen til supplerings af de deltagende ejendomme.

I oversigtlig form er disse tre faktorer afbildet på side 528, hvor det præsenteres, at de tre forhold skal virke sammen. Det fremgår bl.a. af denne figur,

at offentlige myndigheder gennem arealopkøb og -salg kan påvirke jordmobiliteten i et område. Gennem afhændelse af arealer til jordpuljen kan jordmobiliteten katalyseres og tilsvarende ved at opkøbe marginale jorder, som der i en konkret sag ikke er aktuelle købere til.

